

pro nostro captu, quantum adjuvit et quantum dedit Dominus, pro angustia quoque temporis, quæ potuimus, diximus. Si quis vestrum amplius capit, ad illum pulset, a quo et nos quod capere, quod dicere possumus, sumimus. Illud ante omnia retinete, ut Scripturis sanctis nondum intellectis non perturbemini; intelligentes autem non inflemini: sed et quod non intelligitis, cum honore differatis; et quod intelligitis, cum charitate teneatis.

SERMO LII¹.

De verbis Evangelii Matth. III: *Venit Jesus a Galilæa in Jordanem ad Joannem, ut baptizaretur ab eo* etc. De Trinitate.

I. EVANGELICA lectio proposuit nobis unde loquamur ad Charitatem Vestram, tanquam Domini imperio, et vere Domini imperio. Ab illo enim expectavit cor meum tanquam jussionem proferendi sermonis, ut hinc eum intelligerem loqui me velle, quod recitari ipse voluisset. Audiatur ergo studium et devotio vestra, et adjuvet apud ipsum Dominum Deum nostrum laborem meum. Videmus enim et tanquam proposito divino spectaculo contuemur, apud flumen Jordanis commendari nobis Deum nostrum in Trinitate. Cum enim veniret Jesus, et baptizatus esset a Joanne, dominus a servo, (quod fecit ad humilitatis exemplum; in ipsa quippe humilitate ostendit impleri justitiam, quando dicente sibi Joanne: « Ego debeo a te baptizari, et tu venis ad me; » respondit: « Sine modo, ut impleatur omnis justitia¹ »)

¹ Alias 63 de verbis Domini.

» tia¹ : » cum ergo baptizatus esset, aperti sunt caeli, et descendit super eum Spiritus sanctus in specie columbæ: deinde vox desuper consecuta est: « Hic est Filius meus » dilectus, in quo bene sensi². » Habemus ergo distinctam quodam modo Trinitatem: in voce Patrem, in homine Filium, in columba Spiritum sanctum. Hoc quidem commemorare opus erat; nam videre facillimum est. Evidenter enim, nec ullo dubitationis scrupulo commendatur hæc Trinitas. Nam ipse Dominus Christus in forma servi veniens ad Joannem, utique Filius est: non enim dici potest quod Pater est, aut dici potest quod Spiritus sanctus est. « Venit, inquit, Jesus³: » utique Filius Dei. De columba quis dubitet? Aut quis dicat: Quid est columba? Cum ipsum Evangelium testetur apertissime: « Descendit » super eum Spiritus sanctus in specie columbæ⁴? » De voce autem illa similiter nulla dubitatio quod Patris sit, cum dicit: « Tu es Filius meus⁵. » Habemus ergo distinctam Trinitatem.

II. Et si consideremus loca, audeo dicere, (quamvis timide id dicam, tamen audeo,) quasi separabilem Trinitatem. Cum Jesus venit ad fluvium, ex alio loco in alium locum; columba de cælo descendit ad terram, de alio loco ad alium locum; vox ipsa Patris, nec de terra, nec de aqua sonuit, sed de cælo: tria hæc quasi separantur locis, separantur officiis, separantur operibus. Dicat mihi aliquis: Ostende inseparabilem Trinitatem. Memento catholicum te loqui, catholicis loqui. Fides enim nostra, id est, fides catholica, fides vera, fides recta, non opinione præsumptionis, sed testimonio lectionis collecta, nec hæretica, temeritate incerta, sed Apostolica veritate fundata, hoc insinuat; hoc novimus, hoc credimus. Hoc etsi non

¹ Matth. III, 14, 15. — ² Ibid. 17. — ³ Ibid. 13. — ⁴ Ibid. 16. — ⁵ Marc. 1, 11.

videmus oculis, nec adhuc corde quandiu fide mundamur; ipsa tamen fide rectissime, ac robustissime retinemus Patrem, Filium, Spiritum sanctum, inseparabilem esse Trinitatem, unum Deum, non tres deos. Ita tamen unum Deum, ut Filius non sit Pater, ut Pater non sit Filius, ut Spiritus sanctus nec Pater sit, nec Filius, sed Patris et Filii Spiritus. Hanc ineffabilem Divinitatem apud se ipsam manentem, omnia innovantem, creantem, recreantem, mittentem, revocantem, judicantem, liberantem; hanc ergo Trinitatem ineffabilem simul novimus et inseparabilem.

III. Quid ergo agimus? Ecce seorsum venit Filius in homine, seorsum Spiritus sanctus de caelo descendit in specie columbæ, seorsum vox Patris de caelo sonuit, « Hic est » Filius meus. » Ubi est inseparabilis Trinitas? Fecit vos per me Deus intentos. Orate pro nobis, et quasi aperientes sinum: donet ipse unde quod aperuistis impleatur. Collaborate nobis. Videtis enim quid susceperimus; non solum quid; verum etiam qui; unde volumus dicere, ubi positi, quomodo positi in corpore quod corrumpitur et aggravat animam, et deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem¹. Quando ergo istum sensum a multis extraho, et ad unum Deum Trinitatem inseparabilem colligo, ut aliquid videam quod dicam, putas-ne in hoc corpore quod aggravat animam, ut aliquid vobis digne loquar, potero dicere: « Quoniam ad te, Domine, animam meam levavi²? » Adjuvet me, levet eam mecum. Nam infirmus sum illi, et gravis est mihi.

IV. Solet hæc quæstio ab studiosissimis fratribus proponi, solet in amatorum verbi Dei sermone versari, solet pro hac multum pulsari ad Deum, dicentibus hominibus: Facit aliquid Pater, quod non facit Filius; aut facit aliquid Filius, quod non facit Pater? Interim de Patre et Filio

¹ ap. ix, 15. — ² Psal. lxxxv, 4.

dicamus. Cum autem hinc expedierit conatum nostrum, cui dicimus: « Adjutor meus esto, ne derelinquas me¹: » intelligetur etiam Spiritus sanctus ab operatione Patris et Filii nequaquam discedere. De Patre ergo et Filio, fratres, audite. Facit aliquid Pater sine Filio? Respondemus, Non. An dubitatis? Quid enim facit sine illo, per quem facta sunt omnia? « Omnia, inquit, per ipsum facta sunt². » Et satiate inculcans tardis, duris, litigiosis, addidit: « Et sine » ipso factum est nihil. »

V. Quid igitur, fratres? « Omnia per ipsum facta sunt; » intelligimus utique universam creaturam factam per Filium, fecisse Patrem per Verbum suum, Deum per Virtutem et Sapientiam suam; numquid dicturi sumus: Omnia quidem, quando creata sunt, per ipsum facta sunt, sed nunc non omnia per ipsum facit Pater? Absit. Recedat hæc cogitatio a fidelium cordibus, abigatur a sensu devotorum, ab intellectu piorum. Fieri non potest, ut per ipsum creaverit, et non per ipsum gubernet. Absit ut sine ipso regatur quod est, quando per ipsum factum est ut esset. Sed et hoc testimonio Scripturæ doceamus, non solum per ipsum facta et creata omnia, sicut ex Evangelio commemoravimus. « Omnia per ipsum facta sunt, et sine » ipso factum est nihil: » sed per ipsum etiam regi et disponi quæ facta sunt. Agnoscitis ergo Christum Dei Virtutem et Dei Sapientiam: agnoscite dictum et de Sapientia. « Attingit a fine usque ad finem fortiter, et disponit omnia » suaviter³. » Non ergo dubitemus per ipsum regi omnia, per quem facta sunt omnia. Nihil itaque Pater sine Filio, nihil Filius sine Patre facit.

VI. Occurrit itaque quæstio, quam in nomine Domini et ejus voluntate solvendam suscepimus. Si nihil facit Pater sine Filio, et nihil Filius sine Patre, nonne quasi

¹ Psal. xxvi, 9. — ² Joan. 1, 3. — ³ Sap. viii, 1.

consequens erit, ut et Patrem dicamus natum de virgine Maria, Patrem passum sub Pontio Pilato, Patrem resurrexisse et in cœlum ascendisse? absit. Non hoc dicimus, quia non hoc credimus. «Credidi enim propter quod locutus sum¹:» et nos credimus propter quod et loquimur. Quid est in fide? Quia Filius de Virgine natus est, non Pater. Quid est in fide? Quia Filius passus est sub Pontio Pilato, et mortuus, non Pater. Excidit nobis, quosdam male intelligentes vocari Patripassianos, qui dicunt ipsum Patrem natum ex foemina, ipsum Patrem passum, ipsum esse Patrem qui est Filius, duo esse nomina, non res duas? Et removit istos Ecclesia catholica a communione sanctorum, ne aliquem deciperent, ut separati litigarent.

VII. Revochemus ergo difficultatem quæstionis sensibus vestris. Dicat aliquis mihi: Tu dixisti, nihil Patrem facere sine Filio, neque Filium sine Patre: et testimonia de Scripturis adhibuisti, nihil Patrem facere sine Filio, quia omnia per ipsum facta sunt; nec quod factum est regi sine Filio, quia ipse est Sapientia Patris, attingens a fine usque ad finem fortiter, et disponens omnia suaviter. Modo mihi dicis quasi contra te ipsum loquens, Filius natus est de Virgine, non Pater; Filius passus est, non Pater; Filius resurrexit, non Pater. Ecce teneo aliquid facere Filium, quod non facit Pater. Aut ergo confitere, facere aliquid Filium sine Patre: aut confitere etiam Patrem natum, passum, mortuum, resurrexisse. Aut illud, aut illud dic; elige unum de duobus. Ego neutrum eligo, nec hoc, nec illud dico. Nec aliquid facere Filium sine Patre dico: quia mentior, si hoc dixero: nec Patrem natum, passum, mortuum, resurrexisse dico, quia nihilominus mentior, si hoc dixero. Quomodo, inquit, explicaberis ab his angustiis.

VIII. Placet vobis quæstio proposita. Deus adjuvet, ut

¹ Psal. cxv, 10.

placeat et soluta. Ecce quod dico, ut liberet et me et vos. In una enim fide stamus in nomine Christi, et in una domo sub uno domino vivimus, et in uno corpore membra sub uno capite sumus, et uno spiritu vegetamur. Ut ergo Dominus ab his angustiis molestissimæ quæstionis liberet, et me qui loquor, et vos qui auditis, hoc dico: Filius quidem, non Pater natus est de Virgine Maria: sed ipsam nativitatem Filii, non Patris, de Virgine Maria, et Pater et Filius operatus est¹. Non est quidem passus Pater, sed Filius: passionem tamen Filii et Pater et Filius operatus est. Non resurrexit Pater, sed Filius: resurrectionem tamen Filii et Pater et Filius operatus est. De quæstione ista videmus jam expediti; sed forte verbis meis, videamus etiam utrum verbis divinis. Pertinet ergo ad me sanctorum librorum testimoniis demonstrare, nativitatem Filii et Patrem operatum et Filium, ita passionem: ita resurrectionem: ut cum Filii tantum sit et nativitas et passio et resurrectio; hæc tamen tria quæ ad Filium solum pertinent, nec a Patre solo facta sint, nec a solo Filio, sed a Patre utique et Filio. Probemus singula, iudices auditis, causa proposita est, testes procedant. Dicat mihi iudicium vestrum, quod solet causas agentibus dici: Doce quod promittis. Doceo plane adjuvante Domino, et cœlestis juris recito lectionem. Intente audistis proponentem, audite intentius jam probantem.

IX. De Christi nativitate mihi primo docendum est, quomodo eam et Pater fecerit, et Filius fecerit, quamvis non nisi ad Filium pertineat quod fecit Pater et Filius. Paulum recito, idoneum juris divini consultum. Nam et caussidici habent hodie Paulum dictantem jura litigatorum, non Christianorum. Recito, inquam, Paulum dictantem pacis jura, non litis. Ostendat nobis sanctus Apos-

¹ Florus ad Galat. iv.

tolus, quomodo nativitatem Filii Pater operatus sit. « Cum autem venit, inquit, plenitudo temporis, misit » Deus Filium suum factum ex muliere, factum sub Le- » ge, ut eos qui sub Lege erant redimeret¹. » Audistis, et quia planum et apertum est, intellexistis. Ecce Pater fecit Filium nasci de Virgine. Cum enim venisset pleni- » tudo temporis, misit Deus Filium suum, utique Pater » Christum. » Quomodo eum misit? « Factum ex muliere, » factum sub Lege. » Fecit ergo eum Pater ex muliere sub Lege.

X. An forte hoc movet, quia de Virgine dixi et Paulus dicit: « Ex muliere? » Non moveat, non immoremur: neque enim rudibus loquor. Utrumque Scriptura dicit, et ex virgine, et ex muliere. Ex virgine quomodo? « Ecce virgo » in utero accipiet, et pariet Filium². » Ex muliere autem, sicut audistis: non est contrarium. Proprietas enim locutionis Hebrææ mulieres, non corruptas virginitate, sed foeminas appellat. Habes evidentem Scripturam Geneseos, quando ipsa primo Eva facta est: « Formavit eam » in mulierem³. » Dicit etiam alio loco Scriptura, jubere Deum separari mulieres, quæ non cognoverunt cubile viri⁴. Hoc ergo jam notum esse debet; nec teneat nos, ut alia, quæ merito tenebunt, Domino adjuvante, explicare possimus.

XI. Probavimus ergo nativitatem Filii a Patre factam, probemus et a Filio factam. Quid est nativitas Filii de virgine Maria? Certe assumptio formæ servi in virginis utero. Numquidnam est aliud nasci Filio, nisi accipere formam servi in virginis utero? Audi quia hoc et Filius fecit: « Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbi- » tratus est esse æqualis Deo; sed semetipsum exinanivit,

¹ Galat. iv, 4, 5. — ² Isaï. vii, 14. — ³ Gen. ii, 22. — ⁴ Num. xxxi, 17. et Judic. xxi, 11.

» formam servi accipiens¹. Cum venerit plenitudo tem- » poris, misit Deus Filium suum factum ex muliere², » qui factus est ei ex semine David secundum carnem³: vi- demus ergo nativitatem Filii a Patre factam; sed quia ipse Filius semetipsum exinanivit, formam servi acci- piens, videmus nativitatem Filii et ab ipso Filio factam. Probatum est hoc; transeamus hinc: intenti aliud acci- pite, quod ex ordine sequitur.

XII. Probemus et passionem Filii, et a Patre factam, et a Filio factam. Faciat Pater passionem Filii: « Qui pro- » prio Filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit » illum⁴. » Faciat et Filius passionem suam: « Qui me » dilexit, et tradidit semetipsum pro me⁵. » Tradidit Pa- ter Filium, tradidit Filius se ipsum. Passio hæc uni facta est; sed ab utroque facta est. Sicut ergo nativitatem, ita passionem Christi nec Pater sine Filio fecit, nec Filius sine Patre. Tradidit Pater Filium, tradidit Filius se ip- sum. Quid hic fecit Judas, nisi peccatum? Transeamus et hinc, veniamus ad resurrectionem.

XIII. Videamus Filium quidem, non Patrem, resur- gentem, sed resurrectionem Filii et Patrem et Filium facientem. Operetur Pater resurrectionem Filii. « Propter » hoc enim exaltavit eum, et donavit ei nomen quod est » super omne nomen⁶. » Resuscitavit ergo Pater Filium, exaltando eum et excitando eum a mortuis. Numquid et Filius resuscitavit semetipsum? Resuscitavit plane. In figura sui corporis de templo dixit: « Solvite templum » hoc, et in triduo resuscitabo illud⁷. » Postremo sicut ad passionem pertinet animam ponere, sic ad resurrectio- nem animam iterum sumere: videamus si Filius quidem animam suam posuit, et ei animam suam Pater reddidit,

¹ Philip. ii, 6, 7. — ² Galat. iv, 4. — ³ Rom. i, 3. — ⁴ Id. viii, 32. — ⁵ Galat. ii, 20. — ⁶ Philip. ii, 9. — ⁷ Joan. ii, 19.

non ipse sibi. Pater enim quia reddidit, manifestum est. Inde enim Psalmus dicit : « Et resuscita me, et reddam » illis¹. » Sed quia et Filius animam suam sibi reddidit, quid a nobis expectatis? Ipse dicat : « Potestatem habeo » ponendi animam meam². » Nondum dixi quod promisi. Ponendi dixi : sed jam clamatis, quia prævolutis. Eruditi quippe in schola Magistri cœlestis, tanquam lectiones intente audientes, pie reddentes, quid sequatur non ignoratis. « Potestatem, inquit, habeo ponendi animam meam, » et potestatem habeo iterum sumendi eam. Nemo tollit » eam a me : sed ego pono eam a me, et iterum sumo » eam. »

XIV. Exolvimus quæ promisimus : propositiones nostras firmissimis, ut arbitror, testimoniorum documentis probavimus. Tenete quod audistis. Breviter replico ; et rem utilissimam, quantum existimo, mentibus vestris collocandam commendo. Pater non est natus de Virgine : nativitatem tamen istam Filii et Pater et Filius operatus est ex Virgine. Pater non est passus in cruce : passionem tamen Filii et Pater et Filius operatus est. Non resurrexit Pater a mortuis : resurrectionem tamen Filii et Pater et Filius operatus est. Habetis personarum distinctionem, et operationis inseparabilitatem. Non ergo dicamus, aliquid Patrem operari sine Filio, aliquid Filium sine Patre. An forte miracula quæ fecit Jesus, movent vos, ne forte aliqua ipse fecerit, quæ non fecit Pater? Et ubi est : « Pater » autem in me manens ipse facit opera³? » Hæc quæ diximus plana erant, tantum dicenda erant : non laborandum ut intelligerentur, sed curandum ut commemorarentur.

XV. Aliquid adhuc volo dicere, ubi vere et acriorem intentionem vestram requiro, et devotionem apud Deum.

¹ Psal. XL, 11. — ² Joan. X, 18. — ³ Id. XIV, 10.

Etenim locis corporalibus non tenentur nec occupantur nisi corpora. Ultra locos corporales est Divinitas : nemo eam tanquam in spatio requirat. Ubique invisibilis et inseparabiliter adest : non in parte major, in parte minor ; sed ubique tota, nusquam divisa. Quis videt hoc? quis capit hoc? Compescamus nos : meminerimus qui, unde loquamur. Illud et illud, quidquid est quod Deus est, pie credatur, sancte cogitetur ; et quantum datur, quantum potest, ineffabiliter intelligatur. Quiescant verba, cesset lingua ; cor excitetur, cor illuc levetur. Non enim est illud tale, quod in cor hominis ascendat, sed quo cor hominis ascendat. Attendamus creaturam : « Invisibilia » enim ejus a creatura mundi, per ea quæ facta sunt, » intellecta conspiciuntur¹ : » ne forte in his quæ fecit Deus, in quibus habemus quamdam consuetudinis familiaritatem, inveniamus aliquam similitudinem, unde probemus esse aliqua tria, quæ tria separabiliter proferantur, inseparabiliter operentur.

XVI. Eia, fratres, adestote toto animo. Videte prius quid promittam ; ne forte in creatura inveniam, quia Creator a nobis excelsus est. Et forte verba quisquam nostrum, cui fulgor veritatis aliqua mentem quasi coruscatione perstringit, potest dicere verba illa : « Ego dixi in » extasi mea. » In extasi tua quid dixisti? « Projectus sum » a facie oculorum tuorum². » Etenim videtur mihi iste qui hoc dixit, levasse ad Deum animam suam, et effudisse super se animam suam, cum ei diceretur quotidie : « Ubi » est Deus tuus? » pervenisse spiritali quodam contactu ad illam incommutabilem lucem, eamque infirmitate conspectus ferre non valuisse ; et in suam quasi ægrotudinem atque languorem iterum recidissem, et comparasse se illi,

¹ Rom. X, 20. — ² Psal. XXX, 23.

et sensisse adhuc contemperari non posse aciem mentis suæ luci sapientiæ Dei. Et quia hoc in extasi fecerat, abreptus a sensibus corporis et subreptus in Deum; ubi quodam modo a Deo ad hominem revocatus est, ait: « Ego » dixi in extasi mea. » Vidi enim nescio quid in extasi, quod diu ferre non potui; et redditus mortalibus membris, et multis mortalium cogitationibus a corpore quod aggravat animam, dixi. Quid? « Projectus sum a facie oculorum tuorum. » Longe sursum es, longe deorsum sum. Quid ergo dicamus, fratres, de Deo? Si enim quod vis dicere, si cepisti, non est Deus: si comprehendere potuisti, aliud pro Deo comprehendisti. Si quasi comprehendere potuisti, cogitatione tua te decepisti. Hoc ergo non est, si comprehendisti: si autem hoc est, non comprehendisti. Quid ergo vis loqui, quod comprehendere non potuisti?

XVII. Videamus ergo, ne forte in creatura inveniamus aliquid, ubi probemus aliqua tria et separabiliter demonstrari, et inseparabiliter operari. Quo ibimus? Ad cœlum, ut de sole et luna et sideribus disputemus? Ad terram, ut forte de fructibus, de arboribus, de animalibus terram implentibus? An de ipso cœlo, an de ipsa terra, quæ continent omnia quæ sunt in cœlo et in terra? Quandiu, homo, circuis creaturam? Ad te redi, te vide, te inspice, te discute. In creatura quæris aliqua tria et separatim demonstranda, et inseparabiliter operantia: si in creatura quæris, in te prius quære. Non enim tu non es creatura. Similitudinem quæris. Quæsiturus es in pecore? De Deo enim loquebaris, cum quæreres quamdam similitudinem. De Trinitate ineffabilis Majestatis loquebaris; et quia defecisti in divinis, tuamque infirmitatem debita humilitate confessus es, ad humana venisti, ibi discute. Quæris in pecore, quæris in sole, in stella? Quid enim horum fac-

tum est ad imaginem et similitudinem Dei? Prorsus familiarius et melius aliquid horum quæris in te. Hominem enim Deus fecit ad imaginem et similitudinem suam¹. In te quære, ne forte imago Trinitatis habeat aliquod vestigium Trinitatis. Et quæ? Imago facta longe distans: similitudo tamen et imago longe distans, non quomodo imago Filius hoc quod Pater. Aliter enim imago in filio, aliter in speculo. Multum distat. In filio imago tua, tu ipse es. Hoc est enim filius quod tu natura. Substantia hoc quod tu; persona alius quam tu. Non ergo homo imago tanquam unigenitus Filius, sed ad imaginem quamdam et quamdam similitudinem factus. Quærat in se aliquid, si possit invenire, et tria quædam quæ separabiliter pronuntientur, inseparabiliter operentur. Quæram, quærite mecum. Non ego in vobis, sed vos in vobis, et ego in me. Quæramus communiter, et communem naturam atque substantiam communiter pertractemus.

XVIII. Vide, o homo, advertite si verum est quod dico. Habes-ne corpus, habes carnem? Habeo, inquis. Nam unde est, unde in loco sum, unde de loco in locum moveor? Unde verba loquentis audio, nisi per aurem carnis? Unde os loquentis video, nisi per oculos carnis? Habes, constat, nec diu satagendum est de re manifesta. Vide aliquid aliud, vide quod operatur per carnem. Audis enim aure, sed non ab aure audis. Alius est intus qui audit per aurem. Vides per oculum, ipsum intueri. An domum agnovisti, habitatorem neglexisti? Numquidnam videt oculus per se ipsum? Nonne alius est qui videt per oculum? Non dico: Non videt oculus mortui, de quo constat corpore habitatorem abscessisse: sed oculus de re alia cogitantis, non videt faciem præsentis. Respice ergo interiorrem hominem tuum. Ibi enim magis aliqua similitudo

¹ Gen. 1, 27.

quærenda est quorundam trium separatim demonstratorum, inseparabiliter operantium. Quid habet mens tua? Forte si quæram, multa invenio: sed aliquid proximum est, quod facilius intelligitur. Quid habet anima tua? Intus commemora, recole. Non enim quod dicturus sum, id posco ut credatur mihi: noli acceptare, si in te non inveneris. Intuere ergo, sed primo quod exciderat, videamus, si homo non Filii tantum imago est, aut Patris tantum imago est, sed Patris et Filii; et utique jam consequenter et Spiritus sancti. Genesis loquitur: « Faciamus, inquit, hominem ad imaginem et similitudinem nostram¹. » Non ergo facit Pater sine Filio, nec Filius sine Patre. « Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram. » Faciamus, non faciam, aut fac, aut faciat ille: sed, faciamus ad imaginem; non tuam, aut meam, sed ad nostram.

XIX. Ergo interrogo, dissimilem rem dico. Nemo dicat: Ecce quod comparavit Deo. Jam locutus sum, et prælocutus, et cautos reddidi, et cautus fui. Longe ista distant, a summis ima, ab incommutabilibus mutabilia, a creantibus creata, a divinis humana. Ecce primo hoc commendo, quia quod dicturus sum longe distat, nemo mihi calumnietur. Ne forte ergo et ego aures quæram, et ille dentes paret, hoc me promisi exhibiturum, aliqua tria demonstrata separatim, operata inseparabiliter. Quam sint ista similia vel dissimilia Trinitati omnipotenti, non nunc ago: sed in ipsa creatura ima et mutabili invenimus aliqua tria, quæ possint separabiliter demonstrari, et inseparabiliter operari. O carnalis cogitatio, et conscientia pertinax atque infidelis? Quid de illa Majestate ineffabili in ea re dubitas, quam in te invenire potuisti? Ecce dico, ecce interrogo: Homo

¹ Gen. 1, 26.

habet memoriam? Si non habes, quod dixi quomodo tenuisti? Sed forte jam, quod paulo ante dixi, oblitus es. Hoc ipsum quod dico, « dixi: » duas istas syllabas non teneres, nisi per memoriam. Unde enim scires duas esse, si sonante secunda oblitus esses primam? Quid ergo diutius immoror? Quare sic urgeor? Quare sic cogor convincere? Manifestum est, habes memoriam. Quæro aliud: Habes intellectum? Habeo, inquis. Si enim non haberes memoriam, non teneres quod dixi: si non haberes intellectum, non agnosceres quod tenuisti. Habes et hoc. Intellectum tuum ad id quod intus tenes, revocas, et vides, et videndo formaris, ut sciens dicaris. Tertium quæro: Habes memoriam, qua teneas quod dicitur, habes intellectum, quo intelligas quod tenetur; de his duobus requiro abs te. Volens tenuisti et intellexisti? Volens plane, inquis. Habes ergo voluntatem. Hæc sunt tria, quæ me dicturum esse promiseram auribus et mentibus vestris. Tria hæc sunt in te, quæ potes numerare, et non potes separare. Hæc ergo tria, memoriam, intellectum, et voluntatem; hæc, inquam, tria animadvertite separatim pronuntiarum; inseparabiliter operari.

XX. Aderit Dominus, et video quod adsit: ex intellectu vestro intelligo eum adesse. Ex his enim vocibus vestris, quemadmodum intellexeritis, adverto; præsumo eum adjuturum, ut omnia intelligatis. Tria promisi separabiliter demonstrari, inseparabiliter operari. Ecce nesciebam quid esset in animo tuo, demonstrasti mihi dicendo: « Memoria. » Hoc verbum, sonus iste, vox ista processit ad aures meas ab animo tuo. Hoc enim quod est memoria, tacite cogitabas, et non dicebas. Erat in te, et nondum venerat ad me. Ut autem quod erat in te proferretur ad me, dixisti ipsum nomen, id est, « Memoria. » Audivi: quatuor has syllabas in nomine me-

moriæ audiui. Quatuor syllabarum nomen est, vox est, sonuit, ad aurem meam processit, menti aliquid insinuat. Quod sonuit transiit, unde insinuatum et quod insinuatum est manet. Sed hoc quæro, quando dixisti hoc nomen « Memoria, » vides certe quia hoc nomen non pertinet nisi ad memoriam. Cætera enim duo habent nomina sua. Namque aliud vocatur intellectus, aliud voluntas, non memoria: illud autem unum vocatur memoria. Sed ut hoc diceres, ut quatuor istas syllabas operareris, unde operatus es? Hoc nomen quod pertinet ad solam memoriam, operata est in te et memoria, ut teneres quod dicebas; et intellectus, ut scires quod tenebas; et voluntas, ut proferres quod sciebas. Gratias Domino Deo nostro. Adjuvit nos, et in vobis et in nobis. Vere dico Charitati Vestræ, hoc discutiendum et insinuandum trepidissime aggressus eram. Metuebam enim ne forte lætificarem capacium ingenium, et facerem grave tardioribus tædium. Nunc autem video vos attentione audiendi, et celeritate intelligendi, non solum percepisse dictum, sed prævolasse dicturum: Gratias Domino.

XXI. Videte ergo, jam securus commendo quod intellexistis; non inculco incognitum, sed repetens commendo perceptum. Ecce de tribus illis una res nominata est, unius rei nomen dictum est: « Memoria » nomen est unius ex illis tribus, et tamen nomen unius ex illis tribus tria ipsa operata sunt. Non potuit dici sola memoria, nisi operante voluntate, intellectu et memoria. Non potest dici solus intellectus, nisi operante memoria, voluntate et intellectu: nec potest dici sola voluntas, nisi operante memoria et intellectu et voluntate. Explicata sunt, ut arbitror, quæ promissa sunt: quod separatim pronuntiavi, inseparabiliter cogitavi. Unum horum omnium tria fecerunt: sed tamen hoc unum quod tria fecerunt, non ad tria perti-

net, sed ad unum. Tria fecerunt nomen memoriæ: sed hoc non pertinet nisi ad solam memoriam. Tria fecerunt nomen intellectus: sed non pertinet nisi ad solum intellectum. Tria fecerunt nomen voluntatis: sed non pertinet nisi ad solam voluntatem. Ita Trinitas fecit carnem Christi: sed non pertinet nisi ad solum Christum. Trinitas fecit de cælo columbam: sed non pertinet nisi ad solum Spiritum sanctum. Trinitas fecit de cælo vocem: sed non pertinet vox nisi ad solum Patrem.

XXII. Nemo ergo dicat mihi, nemo calumniosus me infirmum urgere conetur: Quid ergo in his tribus quæ in mente nostra vel in anima esse ostendisti, quid ex his tribus pertinet ad Patrem, id est, quasi ad similitudinem Patris, quid horum ad Filii, quid horum ad Spiritus sancti? Non possum dicere, non possum explicare. Aliquid cogitantibus relinquamus, aliquid et silentio largiamur. Redi ad te, et ab omni strepitu tolle te. Intra te vide, si habes illic aliquod secretarium dulce conscientiae tuæ, ubi non perstrepas, ubi non litiges, aut lites pares, ubi non dissensiones et pervicaciam mediteris. Esto mansuetus ad audiendum verbum, ut intelligas. Forte dicturus es: « Auditui meo dabis exultationem et lætitiā, et exul- » tabunt ossa, sed humiliata, non elata¹. »

XXIII. Sufficit ergo quia ostendimus tria quædam separabiliter demonstrari, inseparabiliter operari. Si hoc in te invenisti, si hoc in homine, si hoc in quadam persona in terra ambulante, corpus fragile, quod aggravat animam, portante: crede Patrem et Filium et Spiritum sanctum per singula quædam visibilia, per species quasdam assumptæ creaturæ posse et separabiliter demonstrari, et inseparabiliter operari. Sufficit hoc. Non dico, Pater memoria est, Filius intellectus est, Spiritus voluntas est:

¹ Psal. L, 10.

non dico, quomodo libet intelligatur, non audeo. Serve-
mus majora capientibus, infirmis¹ infirmi quod possumus.
Non dico ista illi Trinitati velut æquanda, quasi ad ana-
logiam; id est, ad rationem quamdam comparationis di-
rigenda: non hoc dico. Sed quid dico? Ecce in te inveni
tria separabiliter demonstrata, inseparabiliter operata: et
eorum trium unumquodque nomen a tribus factum, quod
tamen non ad tria, sed ad trium horum unum aliquid per-
tineret. Crede jam ibi quod non potes videre, si hic au-
disti et vidisti et tenuisti. In te enim quod est, potes
nosse in eo qui te fecit quod est, quidquid est, quando
potes nosse? Et si poteris, nondum potes. Et tamen cum
poteris, numquid sic poteris nosse Deum tu, quomodo se
novit Deus? Sufficiat ergo Charitati Vestræ: quod potui-
mus, diximus: exigentibus promissa reddidimus: cætera
quæ addenda sunt, ut proficiant sensus vestri, a Domino
quærite.

SERMO LIII².

De verbis Evangelii Matth. v. *Beati pauperes spiritu
etc.* Sed de hoc maxime quod dictum est: *Beati mun-
dicordes, quoniam ipsi Deum videbunt.*

I. SOLEMNITATE sanctæ Virginis, quæ testimonium dixit de
Christo, et testimonium meruit a Christo, palam occisæ,
occulte coronatæ, admonemur Charitati Vestræ de illa ex-
hortatione loqui, quam modo Dominus ex Evangelio
proferebat, dicens multas causas beatæ vitæ, quam nemo

¹ Supple insinuamus. — ² Alias 14 inter addita a Parisiensibus.

est qui non velit. Nemo quippe inveniri potest, qui beatus
esse nolit. Sed o si homines quomodo desiderant merce-
dem, sic opus mercedis non recusarent! Quis non alacri-
ter currat, cum ei dicitur: Beatus eris? Libenter audiat
et cum dicitur: Si hoc feceris. Non recusetur certamen, si
diligitur præmium; et accendatur animus ad alacritatem
operis commendatione mercedis. Quod volumus, quod
desideramus, quod petimus, post erit: quod autem jube-
mur ut faciamus, propter illud quod post erit, modo sit.
Ecce incipe divina dicta recolere, et ipsa Evangelica præ-
cepta vel munera. « Beati pauperes spiritu, quoniam ip-
» sorum est regnum cœlorum¹. Postea erit tuum regnum
cœlorum, modo esto pauper spiritu. Vis ut postea regnum
cœlorum tuum sit? Vide modo tu ipse cujus sis. Esto pau-
per spiritu. Quæris a me fortasse, quid sit esse pauperem
spiritu. Omnis inflatus non est pauper spiritu: ergo humi-
lis pauper est spiritu. Altum est regnum cœlorum: sed,
« Qui se humiliat, exaltabitur². »

II. Attende quod sequitur: « Beati, inquit, mites,
» quoniam ipsi hæreditate possidebunt terram³. » Jam
vis possidere terram: vide ne possidearis a terra. Posside-
bis mitis, possideberis immitis. Nec cum audis præmium
propositum, ut possideas terram extendas avaritiæ sinum,
qua vis possidere modo terram, excluso etiam utcumque
vicino tuo; non te ista fallat opinio. Tunc vere possidebis
terram, quando inhæseris ei qui fecit cœlum et terram. Hoc
enim est esse mitem, non resistere Deo tuo: ut in eo quod
bene facis, ipse tibi placeat, non tu tibi; in eo quod mala juste
pateris, ipse tibi non displiceat, sed tu tibi. Neque enim
parum est, quia placebis ei, displicens tibi, displicebis
autem ei, placens tibi.

III. Attende tertium: « Beati lugentes, quoniam ipsi

¹ Matth. v, 3. — ² Luc. xiv et xviii. — ³ Matth. v, 4.